

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Första kammaren.

Nr 52.

Onsdagen den 21 april.

Kammaren sammanträdde kl. 10.15 f. m.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1915 den 20 april sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken efter herrar R. Lindgren och V. L. Moll, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Moll, Victor Ludvig, bankdirektör med 48 röster,
» Lindgren, Richard, bankdirektör » 48 » ;

suppleanter:

för tiden från valet till dess nytt val under år 1916 försiggått:
greve von Rosen, Gustaf Fredrik, bruksägare . . . med 48 röster,
herr Funch, Harald, disponent » 47 » ,
» Olausson, Knut Arvid, verkställande styrelse-
ledamot vid riksbankens avdelningskontor i
Malmö » 46 » .

I. von Stapelmohr.

Ernst Hedenstierna.

Sixten Neiglick.

Emil Kristensson.

År 1915 den 20 april sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar O. M. Höglund och A. Ekman, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Ekman, Axel, ledamot av riksdagens andra
kammare med 48 röster,
» Tamm, Henric Sebastian, verkställande direktör » 48 » ;

Första kammarens protokoll 1915. Nr 52.

suppleanter:

för tiden från valet till dess nytt val under år 1916 försiggått:	
herr Kvarnzelius, Svante Herman, ledamot av riksdagens första kammare	med 47 röster,
» Jespersion, Jöns Peter, ledamot av riksdagens andra kammare	» 46 » ,
friherre Palmstierna, Erik Kule, ledamot av riksdagens andra kammare	» 45 » .
<i>I. von Stapelmohr.</i>	<i>Ernst Hedenstierna.</i>
<i>Sixten Neiglick.</i>	<i>Emil Kristensson.</i>

På framställning av herr talmannen beslöts, att de upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen, dels ock till den paragraf, som därom borde intagas i riksdagsbeslutet.

Två protokollsutdrag härom justerades.

Föredrogos och hänvisades till särskilda utskottet följande under gårdagen bordlagda motioner:

- nr 85, av herr *Österberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om behörighet att utöva läkarkonsten; och
nr 86, av herr *Eklundh, Carl*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om behörighet att utöva läkarkonsten.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts nästlidne dag bordlagda utlåtande nr 10.

Till åttlydnad av Kungl. Maj:ts nådiga kallelse avgingo herr talmannen, samt kammarens ledamöter kl. 10,23 f. m. till rikssalen där jämväl andra kammaren infann sig. Sedan herr statsrådet och chefen för civildepartementet von Sydow uppläst Kungl. Maj:ts nådiga förordnande för hans excellens herr statsministern Hammarskjöld att å Konungens vägnar meddela riksdagen Kungl. Maj:ts svar på riksdagens skrivelser den 5 mars och den 8 april 1915 angående av riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlag, blev det nådiga svaret av hans excellens herr statsministern uppläst.

Därpå framträdde herr *talmannen* och yttrade:

Riksdagens svar å Kungl. Maj:ts propositioner den 14 maj och den 6 juni 1914 angående ändringar i rikets grundlag varda jämlikt § 79 riksdagsordningen härmed överlämnade.

Sedan herr talmannen därefter till hans excellens herr statsministern överlämnat riksdagens ifrågavarande skrivelser, avslutades ceremonien å rikssalen och begav första kammaren sig till sitt samlingsrum, där förhandlingarna återupptogs kl. 10,55 f. m.

Föredrogs anyo bevillningsutskottets den 14 och 16 i denna månad bordlagda betänkande nr 17, i anledning av väckta motioner om dels upphävande av tullen å spannmål m. m., dels borttagande av tullen å korn.

Om upphävande av tullen å spannmål m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats en inom andra kammaren väckt motion, nr 77, däri herr *Sandler* med instämmande av två andra av kammarens ledamöter föreslagit,

1) att riksdagen måtte besluta sådan ändring av gällande tull-taxa, att spannmål: omalen och malen, alla slag, skulle vara tullfri;

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att tullen å spannmål: omalen och malen, alla slag, måtte även för tiden från och med den 1 juni 1915 till innevarande års slut upphävas;

3) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning i samband med frågan om spannmålstullarnas eventuella återställande angående i vad mån och på vad sätt en reglering av spannmålspriserna inom landet kunde genom statens ingripande åstadkommas.

I samband härmed hade utskottet behandlat en från första kammaren till utskottet remitterad, av herr *Pers* väckt motion, nr 32, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta att borttaga tullen på korn.

Utskottet hade i förevarande betänkande på återropade grunder hemställt,

1) *beträffande motionen II: 77 av herr Sandler m. fl.:*

a) att motionärernas hemställan under punkt 1) icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att motionärernas hemställan under punkt 2) icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; och

c) att motionärernas hemställan under punkt 3) icke heller måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) *beträffande motionen I: 32 av herr Pers:*

att densamma måtte anses besvarad genom vad utskottet ovan under 1) a) hemställt i fråga om punkt 1) i motionen II: 77.

Reservationer hade avgivits

vid punkt 1) i utskottets hemställan:

av herrar *K. G. Karlsson, Bergström, Röing, Rune* och *Elof Ljunggren*, vilka ansett, att utskottet beträffande motionen II: 77 av herr *Sandler* m. fl. bort hemställa,

a) att motionärernas hemställan under punkt 1) icke måtte av riksdagen bifallas;

Om upphävande av tullen å spannmål m. m.
(Forts.)

b) att riksdagen, med anledning av motionärernas under punkt 2) gjorda hemställan, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att giltighetstiden för de i kungl. kungörelsen den 23 december 1914 givna bestämmelser om tillfälligt upphävande av gällande tullsatser å råg och vete samt mjöl av råg eller vete från och med den 28 december 1914 till och med den 31 maj 1915 måtte genom Kungl. Maj:ts åtgärd utsträckas utöver sistnämnda tidpunkt och fortbestå, så länge de extra ordinära förhållanden å samfärdselns och varumarknadens område, särskilt i avseende å spannmålsprisen, som givit anledning till suspensionen i fråga, vore rådande; samt

c) att motionärernas hemställan under punkt 3) icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

av herrar *Bäckström, Palmstierna, Christierson, Saudler och Månsson*, vilka under yrkande om bifall till motionen II: 77. hemställt,

a) att riksdagen måtte besluta upphäva tullsatserna å spannmål: omalen och malen samt att till följd härav rubrikerna 74—79 b i tulltaxan måtte erhålla viss uppgiven ändrad lydelse;

b) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att de under tulltaxans rubriker 74—79 b upptagna tullarna å omalen och malen spannmål måtte även för tiden från och med den 1 juni 1915 till innevarande års slut upphävas;

c) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning i samband med frågan om spannmålstullarnas eventuella återställande angående i vad mån och på vad sätt en reglering av spannmålspriserna inom landet måtte genom statens ingripande åstadkommas;

vid punkt 2) i utskottets hemställan:

av herr *K. G. Karlsson*, som anført: Jag har visserligen ansett, att herr Pers motion bort av utskottet avstyrkas, men icke med den av utskottet anförda motiveringen utan på den grund, att tidpunkten icke synes mig väl vald för att besluta angående definitivt upphävande av en av de bestående spannmålstullarna;

av herrar *Rune och Elof Ljunggren*, vilka instämt i vad herr *K. G. Karlsson* vid denna punkt yttrat; samt

av herrar *Bergström och Röing*, vilka likväl ej däri antytt sin åsikt.

Herr *Bäckström*: Den av regeringen den 23 december 1914 gjorda suspensionen av spannmålstullarna har säkert hälsats såsom ett riktigt steg av de allra flesta, och det torde icke råda mycket olika meningar om, att denna suspension bör fortsätta, så länge nu rådande kritiska förhållanden vara. För dem, som önska giva uttryck åt denna uppfattning, finnas två vägar att välja. Den ena är den, att riksdagen, som ju har bestämmanderätt över tullarna, besluter att nu avskaffa spannmåls-

tullarna. Det står ju då en blivande riksdag fritt att, sedan normala förhållanden inträtt, återinföra spannmålstullar, om och i den mån sådant av riksdagen anses lämpligt. Denna väg är anvisad i herr Sändlers motion, och det är även den väg, som påyrkas i den av mig och mina partikamrater inom bevillningsutskottet avgivna reservationen. Man kan också tänka sig en annan väg, nämligen att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och uttalar sin önskan om spannmålstullarnas fortsatta suspension så länge kristiden räcker. Det är denna väg, som anvisats i den av herr K. G. Karlsson och hans partikamrater avgivna reservationen. Som nu andra kammaren i lördags uttalat sig för den av herr Karlsson anvisade vägen, saknar jag anledning att framställa yrkande på bifall till min reservation, och kommer att giva min röst för det av herr Karlsson och hans medreservanter framställda yrkandet.

Jag ber nu att få taga kammarens tid något i anspråk för att framhålla punkten c) i utskottets betänkande och vår reservation. Uti denna punkt c) påyrkas nämligen av oss, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning i samband med frågan om spannmålstullarnas eventuella återställande angående i vad mån och på vad sätt en reglering av spannmålspriserna inom landet må genom statens ingripande åstadkommas. Denna hemställan har utskottet icke upptagit till bemötande, utan ansett den besvarad genom avslag å punkt a). De liberala reservanterna hava icke heller velat följa oss på denna väg. Detta synes mig emellertid bero på en missuppfattning, ty vilken ställning man än intager till frågan om spannmålstullarnas avskaffande, permanent eller för tillfället, torde ett statens reglerande av spannmålsprisen i samband med återinförandet av ifrågakvarande tullar vara en sak, som borde kunna ena alla. Ty — och jag skulle nu särskilt vilja vända mig till de protektionistiska ledamöterna av denna kammare — om det över huvud taget kan anses riktigt, att konsumenterna här i landet skola bära ökade spannmålspris för det svenska jordbrukets skull, borde man då icke kunna vara överens om, att fördyringen av livsmedlen icke får vara onödigt stor. Fördyringen bör icke få omfatta en alltför hög profit till mellanhänderna, och framför allt bör ett så skandalöst jobberi i livsmedel, som vi haft tillfälle att på sista tiden bevittna, icke få äga rum. Det torde därför vara en billig begäran, att man hemställer om utredning, på vad sätt man skall kunna hålla spannmålsprisen nere på en skälig nivå.

Det är ett sådant yrkande, som här framställts, och i förhoppning att det skall kunna vinna kammarens beaktande, skall jag, herr talman, bedja att få framställa yrkande på proposition om bifall till punkt c) i vår reservation.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman, mina herrar! Med kännedom om den ståndpunkt, som det liberala partiet tidigare

Om upphävande av tullerna på spannmål m. m.
(Forts.)

Om upphävande
av tullen
å spannmål
m. m.

(Forts.)

intagit i tullfrågan, bör det vara ganska lätt att förstå, att dess representanter inom bevillningsutskottet icke kunnat biträda den föreliggande motionen, vari ju bland annat föreslås ett omedelbart definitivt upphävande av spannmålstullarna. Jag vill erinra därom, att såväl vid 1913 som 1914 års riksdagar det liberala partiet uttalade sig för en utredning angående tullsystemets verkningar, och därvid har från vår sida på det kraftigaste betonats, att denna utredning borde vara allsidig, så att den icke uteslutande skulle inrikta sig på livsmedelstullarna, utan även på industritullarna. Denna ståndpunkt intogo vi därför, att man måste betrakta hela vårt lands handelspolitik, sedd ur tullsynpunkt, såsom ett system, där den ena delen är åtminstone i viss mån beroende av den andra, och att man därför, då det gäller att göra en genomgripande förändring, måste taga hänsyn till icke blott den ena sidan av saken utan även den andra. Det bör vara ganska självklart, att vi, utskottets liberala ledamöter, icke ansett denna åskådning förenlig med sådana åtgärder, som i motionen föreslagits.

Den föregående ärade talaren berörde särskilt tredje punkten i motionärens hemställan, som innehåller, att »riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning i samband med frågan om spannmålstullarnas eventuella återställande angående i vad mån och på vad sätt en reglering av spannmålspriserna inom landet må genom statens ingripande åstadkommas». Om man läser själva motionen, heter det där, att man bland åtgärder i detta avseende även bör undersöka, huruvida man icke skulle kunna vinna vad motionären avser i denna punkt genom monopolisering av spannmålshandeln. Jag tror dock för min del, att man bör akta sig att, sedan förhållandena återgått till det normala, i alltför våldsamt tempo slå in på åtgärder, vilka endast under nu rådande förhållanden kanske kunna ha något fog för sig. Vi leva ju nu under undantagsförhållanden, och det förefaller mig, som om man just på den grund kan hava behov av vissa åtgärder, vilka under normala förhållanden icke äro lämpliga. Jag kan icke avhålla mig från att i detta sammanhang för min ringa del varna mot den tendens, som på olika håll — icke blott uti denna motion, utan på så många andra håll — gör sig synbar, nämligen att man uppskrämd av de nuvarande hotande förhållandena, vill inrikta hela sitt handlande på att lagstifta så, att om eventuellt dylika förhållanden åter inträda, man då skall vara rustad gent emot dem. Vår ekonomiska lagstiftning får väl ändå i huvudsak ordnas efter normala förhållanden.

Härmed vill jag icke hava förnekat, att det icke även kan föreligga skäl att under lugna förhållanden överväga, huru man skall kunna möta sådant, som för en stat uppstår vid krig och liknande tillfällen. Och det förefaller nog, som om man kan draga en hel del lärdomar av de bedrövliga händelser vi nu se försiggå. Men jag tror som sagt icke, att man därför skall

förhåsta sig och anordna det ekonomiska livet huvudsakligen med blicken inriktad på de abnorma omständigheter, under vilka vi nu leva. När därför motionärerna föreslå en sådan åtgärd som exempelvis spannmålshandelns monopolisering eller därmed liknande åtgärder även under normala förhållanden, tror jag för min del, att detta förslag är sådant att man knappast därpå behöver spilla alltför många ord. Så har även majoriteten inom bevillningsutskottet ansett.

Om upphävande av tullar å spannmål m. m.
(Forts.)

Men om vi liberaler alltså, herr talman, nödgas helt och hållet taga avstånd från vad motionären föreslagit såväl i första som tredje punkten av sin hemställan, så hava vi dock, då nu tullfrågan genom denna motion kommit på riksdagens bord och den av Kungl. Maj:t vidtagna, enligt mitt förmenande synnerligen välbetänkta åtgärden att för viss tid suspendera tullarna på råg och vete kommit att beröras, ansett det vara lämpligt, ja till och med nödvändigt, att riksdagen säger ifrån, att dess mening är, att dessa tullar icke åter böra träda i kraft, så länge, för att använda ett uttryck, som förekommer i reservationen, sådana extra ordinära förhållanden å samfärdselns och varumarknadens område, särskilt i avseende å spannmålsprisen, som givit anledning till den nuvarande tullsuspensionen, äro rådande.

Nu skulle man måhända kunna säga, att en sådan skrivelse är onödig. Kungl. Maj:t kommer nog i alla fall att, så länge han ser, att de abnorma förhållandena fortfara, låta suspensionen fortbestå. Jag vill häremot erinra, att det dock är riksdagen, som har beslutanderätt över tullagstiftningen, om också beträffande spannmålstullarna Kungl. Maj:t kan vidtaga vissa modifieringar. Det förefaller därför vara icke blott lämpligt, utan jag vågar säga i vissa avseenden nödvändigt, att riksdagen gör ett uttalande i frågan. Varför jag anser detta nödvändigt, är framför allt emedan jag är övertygad om, att det icke kommer att fattas röster, som tillstyrka regeringen att efter den 31 maj åter låta tullarna träda i kraft. För att förebygga något sådant under förutsättning att nu rådande förhållanden då fortbestå — och det har man tyvärr all anledning att antaga — för att förebygga, att tullarna då åter komma att inträda, skulle det vara synnerligen önskvärt, att riksdagen gjorde ett uttalande i den riktning, som vi reserveranter inom bevillningsutskottet hava föreslagit, och alltså avlåte denna skrivelse. Jag skulle verkligen vilja vädja till kammaren att nu, sedan andra kammaren avslagit motionen i övrigt, men biträtt denna vår reservation, även förena sig om ett liknande beslut. Vid en sådan situation, som för närvarande råder, med den oro, som förefinnes i hela landet över den oerhörda stegringen av livsmedelkostnaderna, skulle det icke vara för mycket, om första kammaren även vore med om denna skrivelse, vari bestämt säges ifrån, att riksdagen förväntar, att den bestående suspensionen måtte fortbestå, så länge nu rådande undantagsförhållanden vara.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vår reservation.

Om upphävande av tullerna på spannmål m. m.
(Forts.)

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Då Kungl. Maj:t i december månad förlidet är ansåg sig böra suspendera tullarna på råg, vete och mjöl, samt då den livsmedelskommission, som Kungl. Maj:t tillsatt, fortfarande är i verksamhet och Kungl. Maj:t genom densamma såväl som på annat sätt är i tillfälle att noga följa med fluktuationerna i spannmålsprisen, såväl på världsmarknaden som i vårt land, har det syntts majoriteten i bevillningsutskottet obehövt, att riksdagen nu skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t framdeles måtte vidtaga vissa åtgärder i avseende å dessa spannmålstullar. Visserligen anser jag för min del att, ifall de omständigheter, som nu äro rådande, fortfara, spannmålstullarna under sådana förhållanden böra fortfarande vara suspenderade. Men däremot anser jag, att detta är en fråga, som helt och hållet bör överlämnas till Kungl. Maj:ts avgörande enligt de förhållanden, som kunna vara rådande vid den tidpunkt, då Kungl. Maj:t skall fatta beslut. Till dessa förhållanden har Kungl. Maj:t att då taga hänsyn. Den nästföregående ärade talaren erinrade om, att det var riksdagen, som hade beslutanderätt i avseende å tullarna, men då det nu icke är fråga om att riksdagen skulle vidtaga en bestämd tullåtgärd, utan endast om en skrivelse till Kungl. Maj:t, anser jag det lämpligast och bäst, att frågan i sin helhet överlämnas till Kungl. Maj:t, och anhåller jag därför om bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson, Alfred: Det är ju mycket förklarligt, att en fråga av denna art kommit upp inom riksdagen, särskilt med hänsyn till de extra ordinära förhållanden, som råda, och det alldeles exceptionellt höga prisläge, som vi nu leva under. Denna fråga brukar ju även under helt vanliga förhållanden föras fram på riksdagens bord och föranleda debatt. Emellertid hava motionärerna denna gång gått ut från andra skäl, såvitt jag kan förstå, än dem, som under normala förhållanden brukar anföras för kravet på upphävandet eller en viss nedsättning i tullsatserna på spannmål. De hava gått ut från de, såsom jag nyss nämnde, extra ordinära förhållanden, som nu råda, och de ha gått ut från kungörelsen den 23 december 1914 om suspension av vissa tullsatter till viss tid, nämligen den 31 maj 1915. De ha från denna utgångspunkt lett sig till, att prisläget under nuvarande förhållanden sannolikt kommer att räcka en längre tid framåt, och att en stegring snarare vore att befara än en sänkning av prisen, och så har detta resulterat i yrkande på ett definitivt upphävande av tullsatserna å spannmål. För min del kan jag icke se annat, än att med denna utgångspunkt och denna motivering den logiska slutsatsen borde ha blivit ett yrkande på att suspensionen måtte få fortfara, så länge dessa exceptionella förhållanden vara. Huru länge dessa höga prisläge kan vara, huru länge dessa extra ordinära förhållanden kunna fortbestå, därom vet ju ingen något.

Så långt kan jag således vara med om utskottets resonemang; så långt som, att det säger, att detta är en oviss sak, att ingen kan döma därom, och en riktig slutsats drager även utskottet på sidan 2 i sin motivering, då det säger sig icke vilja lämna oanmärkt, »att, även om man medgäve riktigheten av det gjorda antagandet, man sväriligen kunde däri finna skäl för något annat och mera än en fortsatt suspension av ifrågavarande tullar under den tid, de abnorma förhållandena kunna beräknas vara». Så långt är jag för min del med om utskottets resonemang. Men utskottet har icke dragit konsekvensen av detta, lika litet som motionären gjort det. Ty, såsom jag sade, denna borde hava varit ett yrkande om ett uttalande från riksdagens sida, att suspensionen bör utsträckas och vara, så länge som detta prisläge varar, så länge de förhållanden vara, som föranlett suspensionen. Jag anser för min del detta vara ett yrkande, som alldeles direkt framspringer ur nuvarande situation, och ett yrkande, som har så starka skäl för sig, att jag har svårt att förstå utskottsmajoritetens ställning och ståndpunkt, då den uraktlätit detta. Denna har förklarats av den ledamot av bevillningsutskottet, som här yttrade sig, på det sätt, att han ansåg ett sådant uttalande obehöfligt. Han har icke gjort invändning mot riktigheten för övrigt i denna tankegång, ty han medgav, att suspensionen bör fortfara, så länge detta prisläge varar, men ville, att man skulle överlämna frågan därom till Kungl. Maj:t. Ja visst, det vilja även reservanterna: även herr Karlsson och hans medreservanter hava ju i sin reservation föreslagit att överlämna denna sak åt Kungl. Maj:t, men de skilja sig från nämnde talare och utskottet däruti, att de icke ansett obehöfligt, att riksdagen gör ett uttalande i frågan. Jag får för min del säga, att icke heller jag anser det vara obehöfligt eller opåkallat att riksdagen gör ett sådant, när denna fråga blivit förd på tal, medan riksdagen är samlad, och enär denna fråga om livsmedelsprisens höjning och särskilt spannmålens fördyring väl är bland dem, som f. n. mest påkalla uppmärksamhet.

Näst frågan om neutralitetens upprätthållande, näst frågan om att kunna hålla landet utanför iblandning i det rådande kriget finns det väl för närvarande knappt en fråga i landet av större aktualitet än den om de höga livsmedelsprisen och om vad som kan göras för att om möjligt minska dessa och i varje fall förebygga deras ytterligare stegring. Under sådant förhållande kan det icke med rimliga skäl sägas, att det är obehöfligt för riksdagen att göra ett sådant uttalande som det av de liberala reservanterna föreslagna. Och är denna kammars uppfattning i stort sett överensstämmande med Kungl. Maj:ts däruti, att kammaren anser goda skäl hava förelegat för att fatta beslutet av den 23 december om tullsuspensionen, vad bör då hindra kammaren att öppet och offentligt erkänna detta, och till detta godkännande föga en bestämd önskan om att suspensionen bör fortfara, så länge de förhållanden råda, som föranlett densamma? Jag ty-

Om upphävande av tullen i spannmålet m. m.
(Forts.)

Om upphävande av tullerna å spannmål m. m.
(Forts.)

ker, att det vore den naturligaste sak i världen, att kammaren skulle göra ett sådant uttalande. Det får jag säga. Och icke vore det att på något sätt inkräkta på Kungl. Maj:ts befogenhet. Man har velat överlämna åt Kungl. Maj:t att bestämma tid o. s. v., men man har genom ett sådant uttalande givit Kungl. Maj:t ett alldeles bestämt stöd, som jag tycker skulle vara rätt betydelsefullt för Kungl. Maj:t att hava i en så pass viktig fråga som denna.

Man har — jag vill icke säga här i kammaren, men i den offentliga diskussionen om denna fråga och i pressen — uttalat ett ganska skarpt klander av de liberala reservanternas ståndpunkt i frågan. Man har sagt, att den vore meningslös, man har sagt, att de icke vågade vare sig tillstyrka den socialdemokratiska motionen eller avstyrka den. Jo, visst hava reservanternas alldeles bestämt avstyrkt motionen såvitt den avser ett definitivt avskaffande av spannmålstullarna. Detta hava reservanternas alldeles tydligt gjort i punkten a). Men de hava icke ansett läget sådant, att det inbjöde till fullständig tystnad i frågan, och för min del är jag fullkomligt ense med reservanternas härutinnan; sådant är verkligen icke läget. Vill man veta, vilken det liberala partiets ståndpunkt är till den stora huvudfrågan rörande tullarna, särskilt beträffande spannmålstullarna och även hela tullsystemet, har jag visserligen ingen direkt anledning att tala på partiets vägnar, men så mycket torde jag våga och kunna säga, att det liberala partiets ståndpunkt i den stora huvudfrågan nog är densamma, som uttryckts i åtskilliga yrkanden under senare riksdagar på en ingående och allsidig undersökning av tullsystemets verkningar i ena eller andra avseendet och ett förnyat övervägande rörande de olika tullsatserna och deras inverkan både på prisbildningen och på de näringar det gäller. Detta tror jag fortfarande är det liberala partiets ställning i frågan. Men det hör ju strängt taget icke till den situation, vari vi nu befinna oss. Jag tror, att denna alldeles särskilt påkallar, att man tager sikte på vad som bör göras under det tillstånd, vari vi nu leva. För min del anser jag, herr talman, att starka och tungt vägande skäl tala för bifall till herr Karlssons m. fl. reservation, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr Lindblad, Anders: Deet framhölls av den sista ärade talaren, att det icke skulle ligga någon konsekvens i motionärernas yrkanden, då de i en punkt hava yrkat upphävande av tullarna och i en annan punkt yrkat något annat. Det framgår ju emellertid tydligt, att de förslag, som här blivit framställda av motionärerna, äro subsidiära. I första punkten hava motionärerna framställt förslag om upphävande av tullarna definitivt. Det är den ståndpunkt, som ju vårt parti intagit och, om också i modifierad form, under de senare riksdagarna ständigt utgått från. I den andra punkten hemställa de, att

tullarna måtte suspenderas till slutet av detta år, och jag tror, att det härför föreligger ganska goda skäl, om jag också medgiver, att den formulering, som de liberala reservanterna enat sig om, mycket väl kunnat godkännas i stället för detta förslag från motionärerna. Det är väl nämligen alldeles påtagligt, tycker jag, att man redan nu kan utgå från, att förhållandena icke bliva annorlunda under detta år, än att ett beslut om tullarnas suspension intill slutet av året icke kommer att på något sätt föregripa vare sig det ena eller andra; ty så länge tror jag nog, att de extraordinära förhållanden bliva bestående, som vi för närvarande leva i.

Så kommer den tredje punkten.

Motionärerna hava tydligen förutsett eller åtminstone hava de tänkt sig så, att kanske ingendera av de båda föreslagna punkterna skulle bliva antagen, och för sådan händelse hava de yrkat, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning i samband med frågan om spannmålstullarnas eventuella återställande angående i vad mån och på vad sätt en reglering av spannmålspriserna inom landet må genom statens ingripande åstadkommas.» Det förefaller mig också vara ganska riktigt att, då nu extraordinära förhållanden kommit, om vilka ingen vet, huru länge de komma att råda — kanske betydligt längre än vi i närvarande stund tro — man bör vara angelägen att se till, på vilket sätt man skall ordna tullfrågan, då den tid kommer, att tullarna åter skola införas: om de över huvud taget skola införas med hela sitt förra belopp eller om de kunna på något sätt modifieras. I alla fall blir det en fråga om reglering av spannmålsprisen, som bör i sammanhang därmed tagas i övervägande. Ty även under normala förhållanden ligger väl saken ändå så, att det viktigaste för oss är att se till, att det dagliga brödet tillhandahålles de stora breda folklagren till något så när skäligt och rimligt pris, och vi hava tyvärr under nuvarande förhållanden fått bevittna, i huru hög grad det brister härutinnan på grund av den spekulation, som naturligtvis alltid inställer sig även under normala förhållanden. Jag kan därför icke inse annat, än att det varit lyckligt, om de liberala ledamöterna kunnat ena sig med motionärerna i den tredje punkten. Jag vet icke, att över huvud taget några starkare skäl blivit framburna däremot. Jag vet icke, vad som skulle hindra att nu intaga den ståndpunkten att på ett eller annat sätt se sig om efter åtgärder att för all framtid kunna reglera spannmålsprisen, så att folket i landet kunde få bröd till skäligt pris.

Det framhölls av den sista talaren, att det liberala partiet blivit klandrat, om icke i kammaren så i pressen, och jag kan icke se annat, än att det kan ligga någon befogenhet i ett sådant klander, då en utredning i denna sak väl icke på något sätt skulle föregripa någonting, men i alla fall föra fram till målet, ett mål som måste vara gemensamt för alla, till och med

Om upphävande av tullom å spannmål m. m.
(Forts.)

Om upphävande av tullerna på spannmål m. m.
(Forts.)

för högern, ehuru den håller fast vid tullarna. Om därav följer brödets oskäligen fördyrande, böra andra åtgärder vidtagas, som möjliggöra, att det fattiga folket erhåller tillräckligt med bröd till skäligt pris. Jag kan således icke se annat, än att motionärerna hava rätt i sin framställning, och att det ligger framsynthet i tredje punkten av deras yrkande. Det är nu ingen förhoppning om att kammaren skall följa motionärerna, men om kammaren icke kan följa motionärerna i deras framställning, förefaller det mig, att kammaren åtminstone kunde följa de liberala representanterna i deras hemställan under punkt b). Det är väl så, som den siste talaren uttryckte sig, att det kan vara nyttigt för regeringen att hava bakom sig ett stöd, ifall den anser sig böra upprätthålla suspensionen av tullarna under nuvarande förhållanden.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som framställdes av de liberala reservanterna; jag anser det icke löna mödan att göra något annat yrkande.

Herr Malmborg: Herr talman! Det är både beklagligt och underligt, att man i dessa dagar skall behöva diskutera frågan om borttagandet av våra spannmålstullar. Nästan varje tidning man slår upp innehåller framställningar till vårt lands jordbrukare att odla mera brödsäd. Man ger oss anvisningar om att sätta jorden i högre kultur, att använda bättre utsäden, bättre dikningsmetoder, och framför allt anmodas vi att öka ut arealen för brödsädesodling. Alla dessa råd äro mycket bra, och det är nog varje lantbrukares önskan att, såvitt han för-
mär och såvitt det icke blir för jordbrukets ekonomi omöjligt, följa desamma. Ja, dessa råd och anvisningar hava ock givits av regeringen, av lantbruksakademien m. fl. Lantbruksakademien börjar sin framställning till hushållningssällskapen med följande ord: »De för närvarande rådande förhållandena hava kommit den för befolkningens uppehälle och landets självständighet hotande faran att vara beroende av utlandet för fyllande av befolkningens livsmedelsbehov att framstå i skarp dager. Denna fara och vikten av att, såvitt möjligt, undanröja densamma borde visserligen vara uppenbar, men då åtskilligt tyder på att uppfattningen härom icke allmänt trängt igenom hos vårt folk, synes det önskvärdt, att de offentliga institutioner, vilka på ett eller annat sätt hava ledningen på jordbrukets område sig anförtrodd, ytterligare betona denna riksviktiga angelägenhet.» Och akademien slutar sin långa, på råd rika framställning med, bland annat, följande: »Vad här ovan anförts har till syfte att erinra om några av de vägar, på vilka det svenska jordbruket bör kunna öka den inhemska tillgången på brödsäd; och synes det ej tvivelaktigt, att detta så småningom bör kunna ske i rätt avsevärd utsträckning. Ett nödvändigt villkor härför är emellertid uppenbarligen sådana spannmålspris, att odlingen blir lö-

nande. Det torde nämligen icke kunna vare sig förväntas eller begäras, att jordbruket mer än annan ekonomisk verksamhet skall inriktas på en mindre lönande produktion. Vid behandlingen av förevarande ämne har akademien också utgått från den givna förutsättningen, att denna angelägenhet av statsmakterna uppmärksammas och, där så erfordras, genom lämpliga åtgärder främjas samt att bland annat de spannmålstullar, vilka nu på grund av särskilda omständigheter suspenderats, icke definitivt borttagas eller sänkas. Ett sådant steg skulle, särskilt under nuvarande förhållanden, utan tvivel komma att utöva den mest ödesdigra inverkan på den inhemska brödsädesproduktionen.»

Ja, mina herrar, jag ber att få understryka vad akademien här sagt. Inga goda råd komma i detta hänseende att verka tillfyllt, om icke med prisfrågan å brödsäden ställer sig så, att det blir lika ekonomiskt fördelaktigt att odla brödsäd som andra odlingar.

Under senare åren hava vi lantbrukare från tullskyddsfientligt håll upprepade gånger fått det rådet, att mer och mer låta vår jordbruksdrift övergå till grönfoderodling, vårsädesodling och rotfruktsodling för att uteslutande taga våra inkomster på kreatursskötselns område, och vi hava ständigt hotats med att tullskyddet skulle tagas bort. Man har därvid sagt, att vi gott kunde köpa vår brödsäd utifrån i ännu större utsträckning, än som redan nu sker. Herrarna kunna vara övertygade om att, om detta hot icke jämt och ständigt legat uppe, vårt lands brödsädestillgång nu hade varit vida större. Nu om någonsin hade man väl kunnat vänta, att hela vårt folk skulle hava fått blicken öppen för den stora faran ur försvarssynpunkt, som ligger i vårt beroende av utlandet på detta område. Men som här synes, är tyvärr så icke fallet. Även i år har man från socialistiskt håll ansett lämpligt framställa förslag om tullskyddets borttagande. Detta är så mycket mera beklagligt, som man nu säkert under en följd av år kan räkna med högre priser vid uppfödning och försäljning av kreatur av olika slag. Missproportionen blir sålunda med säkerhet efter detta ännu större än hittills, till nackdel för brödsädesodlingen. Lantbrukaren måste i sitt yrke räkna med vilket som för honom ställer sig mest fördelaktigt ur ekonomisk synpunkt alldeles såsom industriikaren och handlanden m. fl. Ingen förnuftig människa kan väl begära, att ökad brödsädesodling skulle vinnas genom en jordbruksskötsel som lämnar förlust. Den dag, då våra socialdemokrater upphörde med sina olyckbringande motioner om borttagandet av våra spannmålstullar och i stället ville vara med om att göra tullarna mera effektiva genom införandet av utförselbevis, den dag, då hela vårt svenska folk ville visa förståelse för jordbrukets berättigade krav på skydd för sin näring, så att lantbrukaren kunde tryggt inrikta sitt jordbruk mera än hittills skett på spannmålsodling — då, men icke förr, är jag säker på att vårt lands

*Om upphöjningen
de av tullarna
å spannmål
m. m.
(Forts.)*

Om upphävande av tullen å spannmål m. m.

behov av brödsäd skall kunna bliva tillfredsställt inom landets egna gränser.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Forts.)

Herr Lindblad, Anders: Jag vill endast fästa den sista ärade talarens uppmärksamhet på att det finnes andra än jordbrukare här i landet, att det finns en stor konsumentskara, som också är berättigad att få sina intressen tillgodosedda. Det är väl därför icke tänkbart, att hans önskingar skola gå i uppfyllelse, att fältet må lämnas öppet för en speciell grupp att få sina intressen tillgodosedda.

Men han sköt alldeles över målet i vad som rörde tredje punkten, då han kom med citatet från lantbruksakademien. I tredje punkten hemställa motionärerna, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i samband med frågan om spannmålstullarnas eventuella återställande angående i vad mån och på vad sätt en reglering av spannmålspriserna må kunna verkställas på bästa sätt. Det är alldeles uppenbart, att en sådan utredning utan tvivel skulle medgiva jordbrukarna rätt till skälig ersättning för sitt arbete. Därom tror jag, att vi kunna vara ense, att de liksom alla andra böra hava skälig ersättning för sitt arbete. Men en prisreglering bör icke gå i den riktningen, att spekulanter sättas i tillfälle att uppdriva prisen oskäligt, utan att jordbrukarna därför få nämnvärt mer, än de under andra förhållanden skulle få. Vi äro nog med om en och var, att de olika samhällsgrupperna skola hava skälig lön för sin möda, men vi äro icke med om att vad jordbrukarna föra i marknaden skall i spekulationssyfte omhändertagas och uppjobbas till priser, som göra det rent av omöjligt för konsumenterna att kunna tillgodose sina behov. Det är emot detta vi rikta oss i tredje punkten och icke mot jordbruket såsom sådant.

Herr Bergström: Herr talman! Det förefaller mig, som om den ärade represententen på Kalmarlänsbanken berett sig på att man särskilt från socialdemokratiskt håll här i kammaren skulle inlåta sig på en allvarlig tulldebatt. Så har ju icke varit fallet. Man har från socialdemokratiskt håll sagt ifrån, att man icke vill upprätthålla sitt yrkande vare sig i första eller tredje punkten. Jag har för min del icke någon anledning att blanda mig i den striden.

Det som det här gäller, är ju att avgöra, huruvida man i denna riksviktiga angelägenhet — det måtte jag vara berättigad att kalla *den* sak, som här är å bane och som särskilt pointerats i den liberala reservationen — bör göra ett uttalande från riksdagens sida eller icke. Och då frågar jag för min del, herr talman: när vi här i riksdagen skriva till Kungl. Maj:t uti många rätt så betydelselösa frågor, skall det då under dessa tidsförhållanden vara olämpligt att från riksdagens sida säga ifrån det,

som dock envar säger och måste säga sig själv vara nyttigt och nödvändigt?

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den liberala reservationen.

*Om upphävande av tullen å spannmål m. m.
(Forts.)*

Herr Nilsson, Johan: Regeringens åtgärd att suspendera spannmålstullarna vid det tillfälle, då detta gjordes, har icke mötts av opposition från något håll, utan tvärtom, av allmänt gillande; icke heller från lantbrukarhåll har man hört någon opposition angående denna sak.

Här har talats om att de svenska spannmålspriserna skulle vara ofantligt uppjobbade. Jag vill erinra om att vid det tillfälle, då tullsuspensionen kom till stånd och man kunnat tro, att spannmålsprisen skulle sjunka med tullen motsvarande belopp eller kr. 3:70 per 100 kg., det märkvärdiga var, att prisen i stället stego med ungefär motsvarande belopp. Detta visar, att priset på svensk spannmål hållit sig omkring 6 å 7 kronor under vad man kunde inköpa spannmål för från utlandet vid samma tillfälle. Jag tycker, att man då icke med skäl kan säga, att den inhemska spannmålsmarknaden varit på något sätt uppjobbad.

Här är föreslaget, att man skulle skriva till Kungl. Maj:t om att suspensionen skulle gälla till årets slut, och att den särskilt skulle gälla tullen å råg och vete. Jag tror, att man med större trygghet kan lämna denna sak helt till Kungl. Maj:t, än man kan avlåta en skrivelse, som något ensidigt fäst sig endast vid råg- och veteprisen. Jag hoppas, att, då Kungl. Maj:t finner tillfället lämpligt att göra en ändring i förhållandena, man skall se saken icke enbart från reservanternas synpunkt, utan i samband med priset på de produkter, som jordbrukarna måste inköpa och som de böra få till rimliga pris. Kanna de icke få dem till ordinära pris, kan man icke rimligen begära, att jordbrukarna skola avstå från de högre pris, som kunna tillerkännas dem på den utländska marknaden. Vi veta ju t. ex., att gödningsämnen stigit vissa sorter med upp till 50 %, och kraftfoderprisen ända till 100 %, och man må icke undra på att jordbrukarna måste se till att få något högre pris på vad de hava att sälja, då de måste betala så höga pris för vad de nödgas inköpa.

Jag kan icke se någon rimlig anledning till avlåtande av den skrivelse, som reservanterna föreslagit, och ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergström: Herr talman! Den siste talaren gjorde sig skyldig till samma misstag som jag sett att man begått i några tidningar — jag har fått det bekräftat av en annan ledamot — nämligen att den liberala reservationen yrkade, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att den nu rådande tullsuspensionen skulle fortfara till innevarande års slut. Ifall den ärade talaren läser igenom reservationen, skall han finna, att vi icke upptagit detta den socialdemokratiska motio-

Om upphävande av tullen å spannmål m. m.
(Forta.)

nens yrkande, utan hemställa, att suspensionen måtte genom Kungl. Maj:ts åtgärd utsträckas utöver den 31 maj 1915 och fortbestå, så länge de extraordinära förhållanden å samfärdselns och varumarknadens område, särskilt i avseende på spannmålsprisen, som givit anledning till suspensionen i fråga, äro rådande. Vi borde väl veta, vad vi diskutera i kammaren.

Herr Strömberg: Här hava åtskilliga talare gjort sig ganska mycken möda att söka övertyga kammaren om vikten av att nu skriva till Kungl. Maj:t i överensstämmelse med den liberala reservationen med begäran, att om liknande förhållanden skulle vara för handen vid tidpunkten för den nu gällande tullsuspensionens upphörande, som rädde, då Kungl. Maj:t beslöt suspensionen, Kungl. Maj:t måtte handla på samma sätt, som han handlade förra gången. Samtidigt har från alla håll påpekats, att denna kammare såväl som andra kammaren och landet i övrigt fullkomligt gillade den av Kungl. Maj:t beslutade suspensionsåtgärden. Kan det vara rimligt att nu förutsätta, att samma Kungl. Maj:ts regering som genomförde suspensionen, och som vi alla hoppas fortfarande skall finnas kvar vid dess utlöpande, då skulle handla på annat sätt än förra gången, då den nu känner riksdagens ställning till frågan? Något sådant kan icke förutsättas. Vilken anledning skulle man då hava att skriva? Ja, det har sagts från ett par håll, att skrivelsen skulle vara ett så gott stöd för regeringen. Jag tror, att det stödet är fullkomligt obehövt. Jag skulle snarare i den av de liberala reservanterna föreslagna åtgärden se en onödig inblandning i saken. Jag vill icke tolka det så, som det skulle kunna tolkas. Att denna inblandning skulle innebära ett försök att taga ifrån Kungl. Maj:t äran av denna nyttiga åtgärd och lägga den på annat håll. Men man kan sedan komma och säga: det var icke Kungl. Maj:t, det var vi, som åstadkommo den där tullsuspensionen, och ett sådant yttrande kunde naturligtvis utnyttjas i valpolitiskt syfte.

Då jag finner den föreslagna skrivelsen alldeles onödig, emändan jag är övertygad, att Kungl. Maj:t i alla fall skall av sig själv göra vad som behövs, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bäckström: Den siste ärade talarens förmodan, att man försökte taga från Kungl. Maj:t äran för vad han gjort i denna sak, var naturligtvis obefogad; vad det nu rör sig om, det är att giva stöd åt fortsättandet av suspensionen av tullarna. Det är det, som är huvudsaken. I denna fråga ha de bägge vänsterpartierna intagit sina reservationsvis framförda ståndpunkter, och jag ber att få konstatera, att den ärade ledamot av bevillningsutskottet, som förde högerpartiets talan, för sin del uttalat, att enligt hans mening suspensionen borde räcka så länge de nuvarande förhållandena vara. Ingen av hans parti-

kamrater har tagit avstånd från detta yttrande, och således tyckes det råda fullständig enighet om den saken inom alla partier.

Beträffande punkt c) i reservationen, som jag särskilt gjort mig till taleman för, skall jag be att få säga ytterligare några ord.

Herr Lindblad uttryckte sin förvåning över att icke de liberala gått med på den punkten. Jag får säga, att även jag förväntat mig över att de ej kunnat förena sig om en begäran, som innebär: *om* vi skola dras med spannmålstullarna, låt oss då åtminstone få en reglering av spannmålsprisen så att fördyringen blir så liten som möjligt. Vi rikta oss ej mot lantmännen, herr Malmborg, utan mot alla onödiga mellanhänder och jobbare, som taga för sig en rundlig prismarginal, som bort komma konsumenterna och lantmännen till godo. — När nu herr Karlsson här motiverade varför han och hans medreservanter icke ville gå med på den begärda utredningen, framhöll han att i motionens motivering ifrågasattes en så vittgående åtgärd som statsmonopolisering av spannmålshandeln. Herr Karlsson menade, att med folk, som tog så långa steg, kunde man icke gå i sällskap. Men, herr Karlsson, om det liberala partiet är berett att gå en klar och rätlinig reformstig i vårt sällskap, skola vi nog visa att vi ha förmågan att för sällskapets skull i någon mån moderera våra steg och göra dem något kortare.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Karlsson, K. G.: Jag är tacksam för den siste talarens löfte, att det socialdemokratiska partiet skulle moderera sina steg, men om man läser motiveringen till den socialdemokratiska reservationen vid den punkt, varom han särskilt yttrade sig, så kan man ju icke finna att den innebär någon högre grad av moderation, och därför ha vi icke kunnat vara med därom. När däremot den ärade talaren och flera med honom föreslå moderata åtgärder, skola vi taga frågan under förnyat övervägande.

Jag begärde egentligen ordet, därför att en talare påstod, att den av mig m. fl. avgivna reservationen skulle vara föranledd av någon slags önskan, att äran av det välbetänkta steg, som Kungl. Maj:t tog, då han suspenderade spannmålstullarna, skulle tagas från Kungl. Maj:t och förläggas till riksdagen. Många skäl har jag hört, men maken till det skälet har väl knappast förekommit, och man behöver egentligen icke offra många ord på en sådan invändning. Det förefaller mig verkligen, som om en ståndpunkt måste vara bra svag, då man behöver tillgripa dylika beskyllningar.

Samme talare yttrade, att en sådan skrivelse, som de liberala reservanterna föreslagit och andra kammaren accepterat, skulle innebära, att man blandade sig i Kungl. Maj:ts åliggande. Jag har här förut betonat, att tullagstiftningen ligger under

Om upphävande av tullen å spannmål m. m.
(Forts.)

riksdagens domvärjo, och vid detta obestridliga förhållande torde man icke med skäl kunna förebrå oss för något slags inblandning i Kungl. Maj:ts åtgörande. Den skrivelse, som föreslagits, skulle endast innebära ett starkt uttalande av bifall till vad Kungl. Maj:t åtgjort.

Jag ber att fortfarande få yrka bifall till vår reservation.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen att med avseende å därunder framställda yrkanden betänkandet komme att till avgörande företagas punktvis och punkten 1 momentvis.

Beträffande punkten 1 mom. a) hade endast yrkats, att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På gjord proposition bifölls detta yrkande.

Vidkommande punkten 1 mom. b), fortsatte herr talmannen, hade yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i mom. b) av herr K. G. Karlssons m. fl. vid denna punkt avgivna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i punkten 1 mom. b) av sitt betänkande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i mom. b) av herr K. G. Karlssons m. fl. vid denna punkt avgivna reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 53.

Herr talmannen yttrade vidare, att i avseende å punkten 1 mom. c) under överläggningen yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i mom. c) av herr Bäckströms m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservation.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och för-

klarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Om upphävande av tullen å spannmål m. m.
(Forts.)

Slutligen yttrade herr talmannen, att vad anginge punkten 2 i förevarande betänkande under överläggningen endast yrkats, att vad utskottets hemställt skulle bifallas.

På därefter gjord proposition bifölls detta yrkande.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 138, angående stat för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda m. m.;

nr 144, med förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å ort, där avdelning av krigsmakten är förlagd m. m.;

nr 145, angående befrielse för kommunerna inom lappmarksföggeriet av Västerbottens län från skyldighet att välja ombud i markgångsnämnd m. m.;

nr 146, angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 147, angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till Baltiska utställningen i Malmö år 1914; och

nr 148, angående arvode för år 1916 till en särskild sjuöaklagare hos kommerskollegium.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts den 14 och 16 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ordnande och framtida förvaring av kommunala arkivalier, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och som andra kammarens beslut i ärendet således icke blivit av första kammaren oförändrat antaget, skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen ärendet till andra kammaren återlämnas för vidare behandling.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts den 14 och 16 innevarande april bordlagda utlåtande, nr 9, i anledning av väckta motioner angående rätt till en fri resa till och från hemorten för till tjänstgöring inkallade värnpliktige och landstormsmän.

Om fria hemresor för värnpliktige under tjänstgöringstiden.

I anledning av två inom andra kammaren av herrar *Henrikson* och *Elisson* samt herr *Molin* i Dombäcksmark m. fl. i ämnet väckta motioner, nr 91 och 169, hade nämnda kammares fjärde tillfälliga utskott, till vilket motionerna hänvisats, i avgivet utlåtande hemställt, att andra kammaren måtte för sin del besluta, det riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

Om fria hem-
resor för värn-
pliktige under
tjänstgörings-
tiden.
(Forts.)

1) att Kungl. Maj:t till innevarande riksdag måtte inkomma med förslag i syfte att de värnpliktige, som enligt 28 § värnpliktslagen vore eller bleve inkallade till tjänstgöring, samt de landstormsmän, som enligt § 36 mom. 2 samma lag likaledes vore eller bleve inkallade, måtte, vid erhållen permission, under varje inkallelse erhålla rätt till en fri resa per järnväg eller ångbåt till och från hemorten, samt

2) att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under vilka villkor värnpliktige, som fullgjorde rekryttjänstgöring, borde erhålla rätt till en fri resa till och från hemorten.

Sedan andra kammaren bifallit vad dess utskott sålunda föreslagit, hade ärendet överlämnats till första kammaren, som hänvisat detsamma till förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt,

att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

1) att Kungl. Maj:t, om möjligt redan till innevarande riksdag, täcktes inkomma med förslag i syfte att de värnpliktige, som enligt 28 § värnpliktslagen vore eller bleve inkallade till tjänstgöring, måtte vid på grund av trängande skäl beviljad permission erhålla bidrag till gäldande av de med en resa till och från hemorten förenade kostnader, samt

2) att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under vilka villkor värnpliktige, som fullgöra rekryttjänstgöring, borde erhålla bidrag till gäldande av de med en resa till och från hemorten förenade kostnader.

Herr W r a n g e l: Herr talman, mina herrar! Den nu föreliggande frågan om rätt till fri resa till och från hemorten för till tjänstgöring inkallade värnpliktige har, såsom utskottet närmare framhåller, upprepade gånger varit föremål för riksdagens behandling. Hittills har emellertid riksdagen avslagit varje framställning i sådant avseende. Det kunde då förefalla, som om numera, då de värnpliktiges avlöning höjts så högst väsentligt, ännu mindre skäl borde föreligga för att bifalla en framställning om sådant resebidrag.

Emellertid ha de skäl, som förut föranlett riksdagen att avslå liknande framställningar, varit mera formella än principiella; och jag vill för min del villigt inrymma, att här kunna ömmande omständigheter föreligga, som göra de ifrågasatta resebidragen önskvärda.

Det är emellertid givet, att dylika resebidrag från kronans sida komma att än mer öka de redan förut högst ofantligt stora kostnaderna för de värnpliktige. Man har därför försökt göra vissa inskränkningar. Man har föreslagit bland annat, att sådana bidrag icke skulle utgå annat än, då väglängden vore betydande,

och man har även på annat sätt sökt begränsa kostnaden, t. ex. så att dylika bidrag skulle utgå endast till verkligt behövande individer. Utskottet har gjort en annan begränsning; och jag för min del får säga, att jag finner denna utskottets begränsning vara den bästa, och att jag finner den fullt befogad.

Nu är emellertid förhållandet det, att andra kammaren redan fattat sitt beslut i frågan, och det beslutet avviker icke obetydligt från det förslag, som här föreligger från utskottet. Jämför man punkt 1) sådan den föreligger här i förslaget med punkt 1) sådan andra kammaren antagit den, skall man finna två väsentliga skillnader. Den ena är den, att andra kammaren inrymt, förutom värnpliktige, som enligt 28 § värnpliktslagen äro eller bliva inkallade i tjänstgöring, jämväl de landstormsmän, som jämlikt 36 § mom. 2 av samma lag bliva inkallade. Den sista kategorien har däremot utskottet här utelämnat. Jag vill för min del i detta fall ställa mig alldeles på utskottets ståndpunkt, då jag icke kan finna, att det föreligger tillräckliga skäl för att bevilja sådan reseersättning åt landstormsmän, vilka i regel äro inkallade under mycket kort tid.

Den andra skillnaden utgöres av villkoren för sådan reseersättning. Enligt andra kammarens beslut skulle varje sådan inkallad värnpliktig ävensom inkallade landstormsmän vid erhållen permission under varje inkallelse erhålla rätt till en fri resa per järnväg eller ångbåt till och från hemorten. Utskottet åter föreslår, att dessa värnpliktige, således icke landstormsmän, måtte vid på grund av trängande skäl beviljad permission erhålla bidrag till gäldande av de med en resa till och från hemorten förenade kostnader. Såsom jag redan förut antytt, finner jag denna inskränkning vara fullt befogad, så att således dylik ersättning icke skall utgå annat än då permission erhållits på grund av trängande skäl, i allmänhet på grund av laga förfall. Vad åter de sista raderna av utskottets förslag i denna punkt vidkommer, kan jag för min del icke finna dem vara fullt nöjaktigt avfattade. Visserligen har utskottet här uttalat sig mycket försiktigt. Det har nämligen hemställt, att riksdagen skulle anhålla om förslag beträffande *bidrag* till erhållande av de med en resa till och från hemorten förenade kostnader, under det att andra kammaren antagit den lydelsen, att de permitterade skulle erhålla rätt till en fri resa per järnväg eller ångbåt. Jag kan för min del icke finna annat, än att andra kammarens ordalydelse är att föredraga. Den är bestämd och koncis, under det att det här föreliggande förslaget lämnar rum för de mest skiftande tydningar. Vad skulle förstås med »de med en resa förenade kostnader»? Är det icke allenast järnvägsbiljett och ångbåtsbiljett, utan jämväl skjuts, kanske logi, mat m. m.? Dessutom skulle man måhända kunna tyda den ordalydelsen så, att de skulle kunna få denna ersättning även om de icke företoge resan: de finge permission för att företaga en resa, men gjorde den icke. På grund av dessa skäl håller jag för

Om fria hemresor för värnpliktige under tjänstgöringstiden.

(Forts.)

Om fria hem-
resor för värn-
pliktige under
tjänstgörings-
tiden.

(Port.)

min del före, att den av andra kammaren antagna ordalydelsen är att föredraga.

Vad det andra momentet beträffar, är det i det närmaste avfattat i likhet med andra kammarens beslut. Den största skillnaden är, att utskottet hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes låta utreda, huruvida och under vilka villkor värnpliktige, som fullgöra rekryttjänstgöring, böra erhålla bidrag till gäldande av de med en resa till och från hemorten förenade kostnader. Detta ord »bidrag» finnes icke i andra kammarens beslut. Den lydelse, som utskottet föreslagit, är ju tvivelsutan försiktigare avfattad. Jag skulle för min del helst även i denna punkt vilja ha in samma begränsning som i första punkten, så att denna ersättning icke skulle utgå annat än då permission beviljats på grund av tvingande skäl. Men jag skall dock medgiva, att nu, då värnpliktstjänstgöringen blivit väsentligt utsträckt och då de stora helgerna infalla under den tid, de värnpliktige äro inkallade, något mera fog än förr förefinnes för att sådana bidrag skulle få utgå.

Vad jag härvidlag vill framhålla är endast, att det icke får anses såsom någon rättighet för de värnpliktige att erhålla detta bidrag. Det måste ju i stor måtto bero på de värnpliktiges eget uppförande o. s. v. huruvida de kunna beviljas sådan permission eller icke.

Emellertid anser jag icke, att det här skulle erfordras någon ändring av det andra momentet. I det första momentet åter föredrager jag, som sagt, slutorden enligt andra kammarens beslut, och jag får därför, herr talman, hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag med den ändring, att de två sista raderna i första momentet erhålla följande lydelse: »erhålla rätt till en fri resa per järnväg eller ångbåt till och från hemorten». På så sätt skulle ordalydelsen bli alldeles överensstämmande med det beslut, vartill andra kammaren kommit, och därigenom skulle ju även, såsom jag förmodar, en sammanjämkning underlättas.

Herr Hammar skjöld: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren har, såsom vi hört, önskat en ändring i utskottets förslag i punkt 1 och velat få denna punkt i överensstämmelse med vad andra kammaren beslutat, nämligen att de värnpliktige, som enligt 28 § värnpliktslagen äro eller bliva inkallade i tjänstgöring, måtte vid på grund av trängande skäl beviljad permission erhålla rätt till en fri resa per järnväg eller ångbåt till och från hemorten. Det är emellertid icke utan skäl, utskottet valt den formulering, som här föreligger. Vi ha nämligen erinrat oss, att det finns ganska många trakter i vårt land, där de värnpliktige knappast kunna begagna sig av vare sig järnväg eller ångbåt. Om man tänker sig vissa socknar inne i Lappland; där kunna de begagna sig av järnväg ett stycke nere vid kusten, men den allra största delen av väg-

längden har icke sådana kommunikationsmedel, att de kunna använda järnväg eller ångbåt.

Nu ha vi ansett det icke vara fullt rättvist att ställa sådana värnpliktiga i en sämre ställning än dem, som bo i på kommunikationer rikare lottade trakter. Och vi ha icke velat hava den bestämmelse om järnvägs- och ångbåtsbiljetter, som andra kammaren antagit, utan vi ha velat lämna åt Kungl. Maj:t att utreda och pröva, om man icke kunde finna något annat sätt att uträkna, hur de skulle kunna få bidrag till betäckande av resekostnaderna.

Om fria hemresor för värnpliktige under tjänstgöringstiden.

(Forts.)

För min del vill jag också säga, att jag anser utskottets förslag vara rättvisare och bättre, och om jag än medgiver, att det icke blir lätt att finna en lämplig utväg, måste jag dock fortfarande hålla på utskottets förslag.

Vad punkt 2 beträffar, har den siste talaren icke föreslagit någon ändring. Jag vill i alla fall fästa uppmärksamheten på, att det är en ganska stor skillnad mellan vad utskottet föreslagit och vad andra kammaren beslutat. Andra kammaren har velat giva alla värnpliktige, som fullgöra rekryttjänstgöring, en bestämd rättighet att erhålla fri resa till och från hemorten. Utskottet har ansett, att det är för mycket, och att det är att vara alltför frikostig. Ty det kan, såsom också den siste talaren antydde, finnas förhållanden, då det är mindre lämpligt såväl att bevilja permission som att bevilja fria resor.

Det kan ju tänkas, att Kungl. Maj:t kan finna, att de, som bo nära intill en mötesplats eller en förläggningssort, icke böra ha någon ersättning, utan att sådan bör beviljas endast dem, som bo längre bort. Allt sådant ha vi velat, att Kungl. Maj:t skulle få pröva; och vi ville icke fastslå något sådant beslut, att de värnpliktiga skulle ha en ovillkorlig rätt till fria resor.

På grund av det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Herr Wrangel: För min del delar jag till fullo den uppfattning, som utskottets ärade ordförande här har uttalat, att det kan föreligga ömmande skäl för att även sådana värnpliktige, som icke kunna begagna sig av järnväg eller ångbåt, måtte kunna få någon ersättning. Men jag vill be att få påpeka, att om man skulle gå in på den principen, att dylik ersättning skulle utgå, det bleve ytterligt svårt, om ens möjligt, att sätta någon gräns. Var och en av de värnpliktige, som behöva resa på tåg eller ångbåt, har kanske en eller annan mil kvar från ändstationen till sin hemort. Skall icke han ha ersättning för skjuts också? Någon gräns måste väl sättas, och då nu andra kammaren satt en så klar och tydlig gräns, kan jag för min del icke finna, att det är lämpligt av första kammaren att gå längre och gå ut i det obestämda, allra helst som, om en sådan framställning som den av utskottet föreslagna skulle göras till Kungl. Maj:t, det säkerligen skulle taga så lång tid att verkställa den

Om fria hemresor för värnpliktige under tjänstgöringstiden.

(Forts.)

därpå baserade utredningen, att frågan alls icke kan återkomma till denna riksdag, såsom eljest hade varit önskligt, under det att om man använder de ordalag, andra kammaren begagnat sig av, en sådan möjlighet föreligger.

Jag får alltså, herr talman, på dessa skäl vidhålla mitt förra yrkande.

Herr Olsson, Oscar: Endast en liten anmärkning till den siste talarens yttrande. Jag vill hänvisa till att utskottet använt samma formulering vid stadgandet av villkoren, när det gäller rekrytskolan som då det gäller de mobiliserade. I första punkten användes uttrycket »bidrag till gäldande av de med en resa till och från hemorten förenade kostnader». I andra punkten använda vi precis samma uttryck.

Utskottet har ansett, att rättvisa och billighet kräva, att det blir samma bestämmelse i det ena fallet som i det andra. Utskottet har icke kunnat se, att det är något skäl för att ställa de nu mobiliserade sämre i det avseendet än de övriga värnpliktige, och jag kan icke heller tro, att kammaren finner sådana skäl föreligga, att den ena kategorien skall behöva ställas sämre eller bättre än den andra.

Den siste ärade talaren hade verkligen ett skäl, som kunde låta höra sig, nämligen att Kungl. Maj:t, om skrivelsen hade den formulering, som här föreligger, icke skulle medhinna förslag till denna riksdag. Men med det varma intresse, Kungl. Maj:t har för vår värnpliktiga ungdom, torde det ändå låta tänka sig, att om Kungl. Maj:t finner, att tiden icke räcker för den utredning, som här ifrågasatts, Kungl. Maj:t då går den väg, som andra kammaren anvisat och som detta utlåtande icke hindrar Kungl. Maj:t att gå, om första kammaren antager det.

Således, billigheten och rättvisan kräva, att beslutet formuleras så, som det tillfälliga utskottet här har föreslagit. De praktiska svårigheterna föreligga icke, därför att Kungl. Maj:t under alla förhållande dock har fria händer i detta fall att göra som Kungl. Maj:t finner lämpligast och riktigast.

Alltså, herr talman, jag anser, att de skäl, som äro framlagda mot utskottets utlåtande, icke äro hållbara, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Wrangel*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i punkten 1), att näst efter ordet »permission» fortsättningen skulle lyda: »erhålla rätt till en fri resa per järnväg eller ångbåt till och från hemorten».

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Som andra kammarens beslut i ärendet således icke blivit av första kammaren oförändrat antaget, skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen ärendet till andra kammaren återlämnas för vidare behandling.

*Om fria hem-
vesor för värn-
pliktige under
tjänstgörings-
tiden.*

(Forts.)

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts den 14 och 16 i denna månad bordlagda utlåtande. nr 8, i anledning av en av herr Bergström väckt motion, nr 63, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av förberedande åtgärder för begagnande av de utvecklingsmöjligheter, som efter världskrigets upphörande kunna erbjuda sig för Sveriges handel, industri och sjöfart, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas medkammaren.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets den 16 och 17 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 38, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag till genomförd likartad förvaltning av de ecklesiastika boställena; samt

nr 39, i anledning av väckta motioner om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av en förbättrad och ökad ullproduktion i Sverige,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets den 17 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 111 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hyresbidrag åt den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av lån av statsmedel för understödjande av behövande konstidkare; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt anvisande av medel till understöd för byggandet av en flytdocka i Göteborg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition, nr 139, med förslag till dels lag om ändrad lydelse

av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om viss ändring av de i 37 § av samma lag meddelade övergångsbestämmelser.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets den 17 och 20 innevarande april bordlagda utlåtande, nr 19, i anledning av riksdagens revisorers framställning angående placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel, m. m., biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets den 17 och 20 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande till nationalpark av ett område norr om Torne träsk i Norrbottens län jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående eller upplåtande i vissa fall av mark från kronoegendomar;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande av ett staden Karlstad beviljat privilegium i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla bro över Klarälvens västra älvgren vid nämnda stad;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Kopparbergs köping av vissa delar av gruvingenjörsbostället Stora Gården nr 1 och Stortorp nr 1 i Ljusnarsbergs socken av Örebro län;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående till Eskilstuna stad av kronan eventuellt tillkommande rätt till visst område av den så kallade Västermarken; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om suspenderande av rätten till skatteköp och skatteomföring.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets den 17 och 20 innevarande april bordlagda utlåtande, nr 40, i anledning av väckt motion med förslag att författningarna angående skatteköp och skatteomföring av kronojord skola tillsvidare upphöra att gälla m. m.

Uti en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 138, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen måtte

1:o) för sin del besluta, att författningarna angående skatteköp och skatteomföring av kronojord skola i allo tillsvidare upphöra att gälla;

2:o) i varje händelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att de gamla nybygges- och skatteköpsförfattningarna icke vidare måtte vinna

tillämpning på ny upplåtelse av kronojord samt förslag för riksdagen framläggas om deras ersättande med tidsenligare och mera betryggande upplåtelsesätt.

*Om suspen-
derande av
rätten till
skatteköp och
skatteom-
föring.
(Forts.)*

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av, utom andra, herrar *Persson, Petersson, Holmquist* och *Hellström* samt greve *Hamilton*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla det täcktes Kungl. Maj:t, sedan närmare blivit utrett, i vilken omfattning kronojord, som kunde bliva föremål för skatteköp eller skatteomföring, innehades av bolag, föreningar eller andra dylika rättssubjekt, taga under övervägande, huruvida för dessa rättssubjekt rätten till skatteköp och skatteomföring vidare borde bibehållas, samt, därest Kungl. Maj:t funne sådant erforderligt, för riksdagen framlägga förslag om suspenderande under den tid utredningen påginge av nyss omförmälda rätt.

Herr *Holmquist*: Den fråga, som uti detta utlåtande föreligger, har vid ett par föregående tillfällen varit under omprövning inom kammaren. Då jag för min del i det läge frågan nu är, har antecknat mig såsom reservant, anhåller jag att få för några ögonblick upptaga kammarens tid. Reservationen avser, som kammaren redan inhämtat, att man skulle hos Kungl. Maj:t anhålla, »det täcktes Kungl. Maj:t, sedan närmare blivit utrett, i vilken omfattning kronojord, som kan bliva föremål för skatteköp eller skatteomföring, innehaves av bolag, föreningar eller andra dylika rättssubjekt, taga under övervägande, huruvida för dessa rättssubjekt rätten till skatteköp och skatteomföring vidare bör bibehållas, samt, därest Kungl. Maj:t finner sådant erforderligt, för riksdagen framlägga förslag om suspenderande under den tid utredningen pågår av nyss omförmälda rätt».

Det kan ju icke nekas ens av dem, som endast ytligt tagit kännedom om dessa författningar rörande skatteköp och skatteomföring, att de i många hänseenden äro antikverade, att de innehålla en hel del ganska heterogena bestämmelser, delvis bestämmelser, som röra endast vissa delar av riket. Sålunda, i författningarnas egen natur ligger mycket nära till hands att nu ifrågasätta en allmän utredning, men den utredning, som här alldeles särskilt påkallas, är huruvida dessa av mig omförmälda juridiska personer allt fortfarande skola hava rätt att erhålla äboskap och därpå följande skattemannarätt på kronohemman i allmänhet. Jag kan icke freda mig från den uppfattningen, som för övrigt delas av ganska många, att dessa av mig åberopade författningar ingalunda från början avsett att i avseende å kronohemman i allmänhet sådana juridiska personer skulle ha denna förmån till skatteköp, eventuellt skatteomföring, som sedan med-

Om suspenderande av rätten till skatteköp och skatteomföring.
(Forts.)

givits. Det får väl nämligen anses vara ganska naturligt att man med dessa skatteköp och skatteomföringar avsett att få jorden uppodlad och folkets bärgning tryggad, sålunda att få människor, *levande personer*, där boende och verkande i det syftet, men icke att dessa kronans ägodelar skulle läggas under bolags, föreningars och dylika rättssubjekts värjo. Vidare kan det icke nekas, att de köpeskillingar, som betalts för dessa kronans tillhörigheter, ställt sig *synnerligen* obetydliga. Man kan ju förklara ett sådant förhållande, om man tager hänsyn till vad jag nyss här nämnde om jordens uppodling och statens intresse i det fallet, men detta kan väl knappast med samma styrka anföras, då det gäller bolags, föreningars och andra juridiska personers rättigheter att slå under sig kronans egendomar. Detta är en av anledningarna, varför jag för min del icke velat ställa mig avvisande mot den ifrågasatta utredningen, utan omfattat reservationen i den delen.

Nu har det sagts och mycket starkt påpekats i detta utlåtande, att det är en väl kraftig åtgärd att under en sådan utredning suspendera gällande lagar och författningar. Jag kan ju icke frånse att ett visst fog kan ligga i det påståendet, men å andra sidan kan jag icke se någon möjlighet att, om man omfattar den mening, som reservationen anger, komma från en dylik nödvändighetsåtgärd. Det är väl alldeles givet, att om under utredningstiden förhållandena pågå såsom förut, möjligen påskyndade av utredningens egen natur, kronan antagligen inom kort tid kommer att avhändas en mycket stor del av de hemman och lägenheter, varom här är fråga.

I utlåtandet har utskottet särskilt åberopat 77 § i regeringsformen och särskilt den del av samma paragraf, som innehåller följande bestämmelse: »odlingar eller odlingsbar mark å kronoskogarna må i vanlig ordning, efter nuvarande eller framdeles blivande författningar, kunna till skatte försäljas.» Utskottet har ur denna grundlagsbestämmelse dragit den slutsatsen, att grundlagen skulle lägga hinder i vägen för att en sådan bestämmelse av Kungl. Maj:t och riksdagen nu utfärdas, att dessa lagar skulle suspenderas. Jag för min del har icke ett ögonblick ansett, att grundlagens av mig nu omförmälda stadgande har den av utskottet angivna innebörd. Jag kan icke läsa den på annat sätt än så, att på samma gång denna paragraf talar om riksdagens medgivande för viss avhändelse av visst slag av kronojord, samma grundlagsparagraf i avseende å dessa äbo-skap ansett, att av Konung och riksdag eller eventuellt av Konungen såsom högste administrator utfärdade författningar skola vara gällande, alltså utan att Kungl. Maj:t skulle äga någon skyldighet att i varje särskilt fall beträffande dessa inhämta riksdagens mening.

Jag har nu i största korthet angivit de allmänna synpunkter, som gjort, att jag för min del omfattat reservationen, och jag har endast att yrka bifall till densamma.

Herr Fahlén: Ja, det kunde ju vara mycket att säga om denna fråga, som är synnerligen omfattande och jag kan tillägga synnerligen svår, om man skall försöka tränga till botten av densamma. Men vid ett par tillfällen har ju riksdagen och särskilt denna kammare ägnat särskild uppmärksamhet åt frågan. Jag hade 1913 tillfälle att rätt utförligt framlägga min uppfattning av detta spörsmål och skall följaktligen, lika litet som den föregående talaren inlåtit sig på densamma i någon djupare mening, tillåta mig att i dag något längre uppehålla kammarens ledamöter.

Jag begagnar tillfället att fästa uppmärksamheten på vilken osäkerhet som synes råda hos reservanterna i denna fråga, sannolikt beroende därpå, att de icke riktigt trängt till botten av densamma. Vid 1912 års riksdag avgavs en reservation av samma lydelse som den, vilken nu avgivits och till vilken den föregående talaren yrkade bifall. År 1913 gick reservationen ett stycke längre, i det att man då fann, att det skulle vara ändamålsenligt att söka få en revision till stånd rörande frågan i hela dess omfattning, men nu i år har man ansett det vara att gå nästan för långt, det vore bättre att falla tillbaka på 1912 års ståndpunkt och således påkalla revision endast beträffande de särskilda rättssubjekt som utgöras av bolag och föreningar.

Nu säger den föregående talaren, att författningarna rörande skatteköp och skattelösen äro antikverade. Ja, det kan ju hända, att man kan säga det, men jag undrar i allt fall, om detta riktigt håller streck. I själva verket äro nog dessa författningar ingenting annat än ett uttryck för den princip, som varit gällande, så länge odling av svensk jord förekommit; den principen, att staten, som, såvitt jag förstår, varit ett senare begrepp än den förste odlaren, försökt reglera all verksamhet i landet, förklarar, att odlingsrättighet är ett statsintresse, som borde lämnas okvalt för odlare och nybyggare på sätt ägt rum från tidigare dagar. Det är den principen, som fortfarande, såvitt jag förstår, är den bärande icke blott för detta institut, utan för all äganderätt till jord i vårt land. Det är precis samma förhållande med den äganderätt, som är befästad genom lagfart eller annorledes, och den, som grundar sig på nyodling och därmed följande rätt till skatteköp och skattelösen. Det framgår ju bäst, huru stark denna åborätt är, då icke ens den lagstiftning, som förhindrar bolag i norra delarna av landet att förvärva fast egendom, är tillräckligt kraftig att hindra bolag att få skatteköpa eller skattelösa nybyggen. Oberoende av denna lagstiftning ha bolagen fortfarande denna rätt, och därutav ser jag ådagalagd riktigheten av det uttalandet jag gjorde 1913, nämligen att emellan åborätt och den egentliga äganderätten icke finnes någon artskillnad; de äro goda båda två och få icke kränkas, mellan dem existerar en åtskillnad allenast till graden, som är ett uttryck för den reglerande rätt staten förbehåller sig i syfte att främja och gynna landets uppodling.

Nu skulle man kanske på grund av vad här i dag yttrats och annars kunna föreställa sig, att det är en mycket stor sak, som det

Om suspenderande av rätten till skatteköp och skatteomföring.
(Forts.)

(Om suspenderande av rätten till skatteköp och skatteomföring.
(Forts.)

här gäller, och det ha också reservanterna åberopat såväl 1912 som även i år. De hava nämligen upptagit 1912 års reservation oförändrad och åberopat den redogörelse i avseende å fastigheter, som kunna bliva föremål för skattelösen och skatteköp som finnes bifogad 1912 års reservation, men som icke kommit med i trycket denna gång. Om man nu ser på denna förteckning, som är, skulle jag tro, kommen från kammarkollegium, blir man verkligen förvånad över att reservanterna kunnat utläsa så underbara hemligheter ur densamma. Den utvisar — den är för övrigt ofullständig och säger sig vara detta — att det skulle finnas 391 hemman och hemmansdelar som skulle kunna bliva föremål för skattelösen och skatteköp och skatteomföring, och i runt tal 3,300 lägenheter, som skulle kunna bliva föremål för samma åtgärd. Av dessa 3,300 lägenheter vill det förefalla, som om ungefär hälften vore lägenheter, som icke i fråga om belägenhet och annorledes kunde individualiseras, de äro okända, står det: »en del lägenheter äro till läget okända». Beträffande 44 av lägenheterna, vilka utgöras av kvarnar och sägar, saknas uppgift, huruvida dit hör någon jord. De äro följaktligen av ganska ringa betydelse. Och så finnes det uppgivet, att allenast 9 av dessa lägenheter innehavas av bolag eller föreningar. Beträffande hemmanen finnes icke uppgift, att några sådana innehavas av bolag eller föreningar, men väl finner man, att i avseende å Västerbotten och Norrbotten, där antalet uppgår till omkring ett hundra (ävensom Västernorrland och Jämtland, ehuru där finnas blott 3 hemmansdelar, som kunna bliva föremål för skatteköp eller skattelösen), uppgifter om innehavet saknas. Det är väl troligt, att en eller annan av dessa fastigheter innehaves av bolag och föreningar, men så synnerligt stort antal kan det i varje fall nog icke vara, och nog hade reservanterna, innan de till förmån för sin mening åberopade berörda förteckning, bort göra sig närmare förtrogna med ämnet samt sökt vinna någon kännedom rörande den omfattning, i vilken bolag och föreningar verkligen innehava de i förteckningen berörda fastigheter, särskilt hemman och hemmansdelar.

Och så återkommer den där invändningen, som allt emellanåt göres, att köpeskillingarna äro för små och att staten skänker bort sina egendomar. Det är dock ett underligt sätt att se saken. Staten har icke betingat sig särskild köpeskillning för äganderätten till dessa hemman och lägenheter, utan staten har betingat sig vederlag i form av jordens uppodling och bebyggande. Detta är det huvudsakliga vederlag, som skall utgå; när den enskilde uppodlat jorden, är han berättigad att för en ringa penning tillköpa sig äganderätten eller i de nordliga delarna av landet endast få sin egendom överförd från krono till skatte, och staten har erkänt genom förbindelse, som icke kan vara annat än lika förbindande för staten som andra utfästelser, att då denna odling är verkställd och dymedelst prestanda fullbordade, odlaren får egendomen överförd till skatte. Jag kan icke finna annat än, att den åskådning reservanterna gjort sig till representanter för, nu liksom vid föregående tillfällen, icke vilar på någon verklig undersökning av förhållandena, utan snarare på ett

löst antagande, och det synes mig vara en alltför oviss grund att bygga på, då det gäller att lagstifta i ett ämne av denna garnulaga beskaffenhet, helst här sannolikt icke föreligger något större statsintresse, utan ett ganska litet. Den känslan har nog och helt visst förelegat hos de liberala reservanterna, då de funnit sig böra giva sitt yrkande den rätt godtyckliga begränsning, som det fått.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om suspenderande av rätten till skatteköp och skatteomföring.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Persson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets den 17 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 42, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av författningarna rörande häradsallmänningar m. fl. allmänningsskogar, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts den 17 och 20 innevarande april bordlagda utlåtande nr 9, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckta motioner dels av herr Olofsson i Digernäs om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning mot spel å utländska lotterier m. m., dels av herrar Lindhagen och Månsson om skrivelse till Kungl. Maj:t angående framförande till internationellt övervägande och eventuell överenskommelse av frågan om förbud mot penninglotterier m. m.

Om åtgärder mot spel på utländska lotterier m. m.

I en inom andra kammaren av herr *Olofsson* i Digernäs väckt motion, nr 149, hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes utarbета och till riksdagen framlägga förslag till lag i syfte att stävja spelet på de utländska lotterierna samt förslag till upprättande av ett under statens förvaltning ställt permanent penninglotteri, vars vinst avsattes till ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen.

I en likaledes inom andra kammaren av herrar *Lindhagen* och *Månsson* väckt motion, nr 179, hade yrkats, att riksdagen ville hemställa, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida ej i sinom tid initiativ från svensk sida lämpligen kunde tagas i syfte att framföra till internationellt övervägande och eventuell överenskommelse frågan om förbud för inrättandet av penninglotterier eller åtminstone om utfästelser av förbud för penninglotterier inom den

Om åtgärder
mot spel på
utländska lot-
terier m. m.

(Forts.)

ena kontraherande staten att avyttra lotter till invånare i den andra kontraherande staten, när denna senare för egen del utfärdat förbud mot sådana lotteriers inrättande.

Andra kammarens första tillfälliga utskott, till vilket ärendet hänvisats, hade i avgivet utlåtande hemställt, att andra kammaren i anledning av ifrågavarande motioner för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes utarbета och för riksdagen framlägga förslag till åtgärder i syfte att stävja spelet på de utländska lotterierna, eventuellt även genom inrättande av ett svenskt statslotteri.

I avgiven reservation hade herr *Helger* m. fl. ansett, att utskottet hort i anledning av herrar Olofssons i Digernäs m. fl. motion, nr 149, och herrar Lindhagens och Månssons motion, nr 179, hemställa, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes utarbета och för riksdagen framlägga förslag i syfte att stävja spelet på utländska lotterier.

Andra kammaren hade för sin del beslutit, att, med avslag å sitt utskotts förenämnda hemställan, bifalla reservationen med visst tillägg till den av reservanterna förebragta motiveringen.

Detta andra kammarens beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till förberedande behandling av sitt andra tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att första kammaren ville biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr *Holmquist*: Jag skall icke här på något sätt inleda någon stor debatt rörande lotterifrågan. Jag vill endast ha pointerat, att i det föreliggande tillfälliga utskottets utlåtande säger utskottet i den sista delen av sin motivering: »Skulle sedermera, såsom utskottet förmenar, dylika lagstiftningsåtgärder icke komma att visa sig tillfyllestgörande, kan frågan om inrättandet i någon form av ett statslotteri åter uppföras på dagordningen.»

Då jag således i denna av utskottet använda lokution läser, att frågan om inrättandet av ett statslotteri tillsvidare är *avförd från dagordningen*, har jag för min del intet att erinra mot utskottets utlåtande.

Herr *Hallberg*: För ett verksamt avhjälpande av missförhållanden på förevarande område finnes enligt min mening intet annat medel än inrättandet av ett statslotteri. Naturligtvis förutsätter jag därvid, att jämväl lagbestämmelser komma till stånd, ägnade att i möjlig mån förhindra spelande på utländska lotterier.

Om åtgärder
mot spel på
utländska lot-
terier m. m.
(Forts.)

Här har talats om ekonomiska och moraliska vådor, som skulle följa av inrättandet av ett statslotteri. Den som känner till, hur det förhåller sig, kan emellertid icke stå likgiltig inför fenomenet endast slående för sitt bröst med hänvisning till nyssnämnda vådor. Den som haft tillfälle att rent av med egna ögon skåda, hurusom miljoner strömma ut ur landet, till Danmark och Tyskland, den måste bli betänksam. Frekvensen av de utländska lotteriernas anlitande har antagit den storlek, att ett verkligt yrke utbildat sig i södra delarna av landet, ett yrke, som består i ombudsverksamhet för förmedling av inköp av lotter från Danmark.

Man befarar nu, att ett statslotteri skulle egga spellustan ännu mer; men jag undrar, om den kan drivas upp till större höjd än den redan nått och håller före, att den hunnit så långt som nästan är möjligt.

Vidare talas det om den moraliska sidan. Ja, jag har all respekt för andras åsikter om etik och moral, men det bör finnas en viss konsekvens. Ett statslotteri kan väl icke vara mera omoraliskt än ett annat lotteri. Det ligger då bra liten konsekvens uti, att man genom en lag, som redan existerar, legaliserar lotteriväsendet i och för sig. Detta har faktiskt skett genom 1881 års förordning, enligt vilken såväl Kungl. Maj:t kan giva tillstånd till inrättande av lotterier — något som sker i rätt stor omfattning — som även Kungl. Maj:ts befallningshavande i angivna fall äga en sådan kompetens. Det är således mycket märkvärdigt — synes det mig — att tala om det moraliska momentet, då det aldrig ifrågasatts att förbjuda lotterier i Sverige. Detta har nämligen icke från något håll krävts. Jag har endast velat säga detta såsom en gensaga mot vad den föregående talaren andragit, vidhållande att frågan om ett statslotteri ingalunda kan anses avförd från dagordningen.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Avgåvos och bordlades följande motioner:

nr 87, av herr *Wavrinsky*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om skyddskoppypmpning;

nr 88, av herrar *Stärner* och *Nilsson, Karl August*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om skyddskoppypmpning; och

nr 89, av herrar *Gelotte* och *Österberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, angående statsbidrag till slöjdundervisning i högre folkskolor.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Grubbström* under tiden 25 innevarande april—3 nästkommande maj.

Anmälades och bordlades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av vissa byggnader vid arméns intendenturförråd i Boden;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återuppförande av en nedbrunnen verkstadsbyggnad vid Karlskrona grenadjärregemente;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande av kostnaderna för bärgning och reparation av 1:a klass pansarbåten Tapperheten;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 44 under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till en förplägnadsanstalt i Vaxholms och Oskar-Fredriksborgs fästning;

nr 43, angående anslagen till statskontoret; och

nr 44, angående anslagen till kammarrätten;

bevillningsutskottets betänkande nr 19, i anledning av väckt motion rörande viss ändring i bestämmelserna för kooperativ för- enings skattskyldighet; ävensom

bankoutskottets utlåtanden:

nr 20, angående vissa framställningar rörande tionde huvud- titeln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående under- stöd åt avlidne förvaltaren vid Alnarps egendom Gottfrid Fredric- sons och hans efterlevande hustrus minderåriga barn;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den marinöverintendenten och chefen för marinintendenturkåren tillkom- mande pensionsrätt m. m.;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående änd- ring i gällande grunder för pensionering av arméns befäl och under- befäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst; samt

nr 24, i anledning av väckt motion om beredande av ersättning åt postsparbanken för förlust i anledning av eventuell höjning av bankens inlåningsränta.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nå- diga proposition nr 145, angående befrielse för kommunerna inom lappmarksfögderiet av Västerbottens län från skyldighet att välja ombud i markegångsnämnd m. m., blev denna proposition på begäran bordlagd.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet avlämnade proposition nr 146, angående be- frielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 147, angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till Baltiska utställningen i Malmö år 1914.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts under dagen avlämnade propositioner:

nr 139, med förslag till dels lag om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om viss ändring av de i 37 § av samma lag meddelade övergångsbestämmelser; och

nr 144, med förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å ort, där avdelning av krigsmakten är förlagd m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet avlämnade propositioner:

(nr 138, angående stat för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda m. m.; och

nr 148, angående arvode för år 1916 till en särskild sjuåklagare hos kommerskollegium.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 57, till Konungen, angående skyldighet för tillverkare av frukt- och bärsaft m. m. att å varans etikett och omslag angiva tillverkarens namn och varans ingredienser.

Justerades sjutton protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 1,12 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna*.
